

СТРАЖИЛОВО

ЛИСТ ЗА ЗАБАВУ, ПОУКУ И КЊИЖЕВНОСТ

ВЛАСНИК И УРЕДНИК ЈОВАН ГРЧИЋ.

БРОЈ 41.

У НОВОМ САДУ 9. ОКТОБРА 1886.

ГОД. II.

МЕТИЉ.

СЛИКА ИЗ ЖИВОТА СРПСКОГ НАРОДА У СРЕМУ.

НАПИСАО П. АДАМОВ.

(Летос се намерих на пут колима. Али не кајем се, што сам доције стигао, него што бих жељезницом. Дивно летње вече! А мој кочијаш, Дамјан Загорица, разговорно момче, па ми приповеда у сласт. Таман дечко на моју вољу!)

*

Кад само једно (каже Дамјан Загорица,) повиче на кога: — »У курја!« — цело село пристане уз тога једнога. И што на курју већа вика, то се курја већма ускурјачи. Тако је то свугде, па и у нашем селу.

— Ама, људи, не ваља вам посао, — вели увек наш деда Јеротије. — Хоћеш овамо да ваљда поправиш човека, а ти му непрестано пуцеш, како је зао и неваљао, те, тамо њему, не знам: »Оваки си и онаки си.« Човек је донекле увек дете: што га већма бијеш, све се већма дере; што га већма мазиш, све се то већма квари...

Тако повикали на нашега Цвеју, и што јесте и што није.

„Загорица древна пијаница,
у пићу је љута убојица.“

Тек да му се подсмехну! Шта би? Свет је у том, какав био, такав и остао. У туђем оку види трп, а на свом... Знаш већ ту реч од старина.

Ал не ћу да га браним, ма да смо своји. Не ћу ни да му судим, ма да је мало као и он крив.

Само да вам приповедам.

Цвеја пијан кадгод хоћеш и кадгод не ћеш... Зато кажу: »Загорица древна пијаница.«

Кад се напије, почне да га разапиње нека луда снага, па да изађе бајаги из коже. Понда

тражи ма с ким кавге. Ал док си се окренуо, он се обесио тому истому о врат, па га цмаче... Зато певају: »У пићу је љута убојица!« Кажем, само да му се подсмехну!

Срамота за све нас Загорице!

А како, велиш, дошао Цвеја дотле?

Само да ти приповедам.

Заишао у наше село нека битанга из света. Ти га боже знај, од кога је краја, кога ли је рода и закона! У нашој цркви није никад био, то знам зајамачно. Само се хвали, како је некад господски живио. Тек никад да зуцне, откуда је.

Кад је дошао у наше село, био је — Ето какав је био, кад ти кажем: »Што је руха, на њему је; а што круха у њему је.« После си га могао видети — данас у плавој чоси, у свиленом маџарском шеширићу и у чизмама на боре, што се стакле, да се огледаш на њима; а за који дан ено га, опасује се вршцом.

Него свашта ти је тај знао, тај Моца. Да, Моцом се звао!

Да покује косу или мотику, боље ће него... Шта Цигалин Реша иза Раниновићева гувна? И ковача Рају заденуо за појас, а Раја се у варошких мајстора учио занату!

Хоћеш ли да скроји грађу, постидио би деда-Луку Ђирића; а деда Лука провео век тешући и скрајајући греде, пајанте и рогове.

Хоћеш да пусти крв, чељадету или марвинчету? И то уме.

Хоћеш...?

Штогод хоћеш!

Додуше, слабо је когод видио што од свега тога, што он уме. Али ми смо му веровали.

Веровали смо и то, да уме отворити и браву,

или локот, или путо, које хоћеш и које не ћеш, ако се тим и није хвалио.

По од свега алата понео собом само летву, а летва ни малена нит одвећ голема; па је умељао блатом и малтером, тек да се бајаги види, каквога је реда и заната. Неко рече, летву носи собом, што је то алат најлакши и најјефтинији. Он... Он управо не вели ништа. Па да! Знаш, да су ћугалице највеће мудрице. Ти не говорите, шта све знају, већ само раде, кад им што дође под руку.

Прави баш Моцин алат није му нико видио, док га није сам извадио из џепа. Те и прави занат познали смо му тек, када је покупио око себе неколико шегрта, па размешао с њима — карте.

Једаред не знам откуд...

Да!

Женио господар Неца сина, па довео цуру однекуд из Баната. Па тамо им свирали мађарски Цигани. Допало се господарима, те их повели са сватовима и у наше село. То су били сватови! Спахијски! Понда свирали ти Цигани и у великој крчми код Јоје Патлицана, господар-Нецина арендатора. А зидар Моца се разбалаћио, па се распраћакао као риба у бистрој води. Тек ти наједаред... Ех, још то нисам видио!... Наједаред плуну на банку једну, па плес њом у по чела оному, што се највећма кидо са својом егедом око њега; а онај с чела, па је задену себи за шешир. Понда дохвати Моца од њега егеду. Те кад удари по њој оним гудалом! Е, часни га! Нема, него се помамила егеда у његовим рукама, па еве кевће. »Све кевће!« — казао Цвеја Загорица... Није да кажем говорите тако, већ и ја ту био, чуо и видио. Па кад се размахну, па кад се размацари, ... и!

— Ао Моцо! — кликће Цвеја, па му нешто запсова; а загрцнуо се, како му мило, па опет само: — Ао!

Погледа га Моца, рекао би, преби Цвеју преко колена. И Цвеја клецну, па му се обеси о врат.

Повео се тако за њим, везао га се као пијан плота, па бленуо у Моцу, као, боже опрости, у икону.

Ал зар само, велиш, он, Цвеја? Читава их, брате, поворка! Дигли село на главу, мислиш, окренуће свет тумбе!...

— Синко, — вели Цвеји стрина Смиљана, — синко, — каже му мати, — окај се Моце! Е да! Моца!

Кад опет мати...

Забринула се, богме, поштена душа. Како не ће? Њега једнога има, а кућа јака. Да је честит, као баба му, — бог да му прости, — па да га, што веле, види бог!

Опет, дакле, стрина Смиљана Цвеји:

— Цвејо рано, треба (на прилику) угарити на ћупића пољу. Одоцнићеш.

И ћупића потес угаре — најмљеници из Бачке...

— Цвејо, — други пут ће га опоменути јадница, — Цвејо, били ту од општине, па ишту за село и за царевину. Треба платити. Никад, море, нашу кућу ни Загорице није трла ексекуција.

Кад први за тим вашар у јабани, Цвеја товари на кола Моцу, за шараге веже на прилику јунца, па хајд тамо. Али се не враћа отуд пре сабата. И кад дошао кући, нема јунца, по нема ни логова. Јунца продао, па прохарчио с Моцом, а логова откинуо за порез.

— Цвејо сине, — плаче стрина, — нису Загорице никад из плуга ни од руде подмиривали цару цареву или ти богу божије...

Хоће већ, душа ваља, кадгод и Цвеји па мет у главу, да се опсети, камо то води. Дође му, дакако, па се тргне.

Ама узео од њега, што кажу, нечастиви ушур и село повикало: — Курја!« А Моца га заинтачио као краља муханату овцу. Па...

Више пута баш му тешко. Видио сам и ја то. Жао му, где, кад види, како му мати плаче, како моли и преклиње:

— Немој, сине, — каже му, — немој имена ти твога!... Што је штета, и то је, дакако, зло. Али срамота тек! Дојако све, ако у цркви, ако у биргији, све у глас: »Сретна Смиљана са својим сином, .. сретна у сто добрих! Није бог знао, да јој и више даде!« Мени, боже, перје расте, па, мислим, полетићу. Па велим: »Хвала богу и на том! Нек ми узме и очњи вид из главе, мој ће ме јединац слепу хранити и бранити. Волим једно, честито, него дванајст, па да ми каљају образ пред светом.« ... Ја нисам тражила више среће и не тражим ни данас, ни дај боже! Рекох, што да вређам бога? Па се и не преудадох као моје толике, по невољи, друге. Не ћу да ми туђин злостави очију мојих; не ћу да ми којеко размеће, што сину мому још дедовине остало од бабе му...

Зариче се Цвеја, не ће као више никад ни присмрдити у крчму.

Ал тек ухватио тако дан два више него обично, ето Моце!

И враг да га носи, тога Моцу! Увек ти зна, да му се пађе на руци, баш кад му је као наручен. Сад му треба да подзида свињац, овда да поткрпи амове, онда ово... оно. И то све уме Моца. Заплете и премаже очи, тек да се рекне. Но хајд реци Моци, не ваља му то ил то!

Ако се опет Моца зарадио где на другом крају села, а Цвеја се стегао, па вели: — »Не ћу!« — ето ти улицом прођу, па певају:

„Загорица древна пијаница,
у пићу је љута убојица!“

Свет тако. А Цвеја удри опет на стражњи ам...

Ево стрина-Смиљане једанпут нашем деда-Јеротију:

— Тако ти бога, деда, — вели, — тако ти бога и имена божијег! Шта да радим сиња кукавица?

— Не ваља ти посао, снахо, — њој ће деда Јеротије. — Хоћеш овамо да поправиш човека, а ти му — вели, — иле миле, као да је на сиси. Други опет, тамо њему, не знам, ваки је и ваки је! Упамти, човек је увек дете: што га већма бијеш, све је јогунастији; што већма мазин све упорнији. Кад је Мојсије — вели деда Јеротије, — хтео да приведе свој народ у праву и истиниту веру у једнога бога, он им је разорио златно тело њихово. Па кад су Израилђани видели, да их кумир не освети, одрекоше га се и сами, па се окренуше богу Мојсијеву.

А стрина Смиљана гледи деда-Јеротија и гледи. Понда ћути. Шта је мислила, не знам. Ал сам видио, да су јој задрхтале усне, па, ако

је што и хтела да одговори, није могла. Тек превуче марамом преко очију, па се покупи и оде.

После тога неки дан Цвеја се као и тужи, а као и хвали се, како хоће мати да га жени.

— Вије и навија, — вели, — па као из далека пиба.

Он токорсе не ће да је разуме.

Потпустила Султану Будимирову.

— Хоћеш Дану Дабићеву? нуди му Султана.

— Не бих јој ораха узео из руке, — вели Цвеја, а знам, да је у себи мислио: »Ту ваљда, што ме је певала? Баш!... Видићемо, кад је Цвеја Загорица древна пијаница?

Хоћеш Јецу Бајчићеву?

— Не бих је више ни ногом гурнуо.

А Јеца, знаш... Говорило се за њу и за Цвеју већ свашта.

— Хоћеш...?

Цвеја се окрене, па себи. Ни опепелити се! Мисли стрина Смиљана, тако би га везала за кућу.

А он вели, зашто да се окива једном? Има цура ваздан у селу. Понда овако је слободнији. Моца и он, — па цело село њихово!

»Ту је« каже Моца за себе, »Моца тек мајстор!«

Кажу, имао је тај негде у Маџарској некакву пивницу... Ех, нема ти тога у нашем селу! А био протува, што по реч, и на сити и на решету!

Најпосле, и тамо, кажу, превалио сирће, па затумарао тако, где га нико не познаје, као метиљ међу овце. Мислиш, чини неке носи уза се, па док малим прстом макне, вели, све лете за њим...

(Наставиће се.)

Ј Е С Е Њ Е.

І. РОСА.

Нападала бујна роса,
Окупала листак жут —
Ал он јој се не радује,
Дрхће под њом као прут.

И тај терет бисер-росе,
Што му пређе беше лак,
Не мож' више да поднесе,
Доле пада увелак.

Така ј' роса тешка суза —
А да шта је листак жут?
Саломљено срце то је,
Што с' на задњи спрема пут...

ІІ. ДРВО.

Неста твога зеленог одела,
Јесен ти га у часу однела,
Оставила само голо грање,
С ког с' не чује тичије певање.

Студен ветар савија ти грање,
Чини ми се к'о неко шаптање —
Ил те кара, ил те разговара,
Ил те сећа на времена стара?

Пуста срца сад жива слика си,
А тај ветар, то су му уздаси,
А кроз грање то тихо шаптање,
То ј' на сретна времена сећање...

Б. Ст.

ДИЛБЕР.

СЛИКА ЈОВАНА МАКСИМОВИЋА.

„У заводу једном за универзитетске Ђаке у П.“, причаше нам једном Стаменко Стаменковић, „камо ме отац одвео и сместио, говорећи ми целим путем, како је надзорник красан човек — „красан човек, једном речи!“ — и уверивши се о томе лично, рекао му при поласку: „Господине надзорниче! Ви сте један красан човек; и ја Вам без икакве брига предајем свог Стаменка!“ — у заводу томе нашао сам први пут у своме онда млађаном веку на ону багру људи, од којих најбоље примерке производе Ђерманске покрајине у Алпима, али их се погледе који залута и у наше крајеве.

То је био један кретен, названи „Дилбер“, без икаквих даљих података, што се тиче његове „надлежности.“

Била вам је то прилика, да би какав између негдашњих наших комуниста (негдашњих! да!) одмах зајвали до неба, како му се све до срца згрозило, да данашња друштвена уредба допушта, да се и такви људи могу рађати; и да је то чедо данашњег друштвеног уређења, „или боље: неуређења.“

А јадан Дилбер био је само чедо својих брда, у којима је угледао света, и којима никакво уређење и неуређење ни помаже ни не помаже.

Много бих дао, да могу овде да вам покажем његову слику, па да опростим себе од великог терета, да га описујем, а и вас, да по моме опису састављате слику мога Дилбера. И то ће можда кадгод бити; а сад ипак да вам кажем што то!

Не зна човек, како га је вредније посматрати, ако хоће да га упозна: да ли по новембарском тмуру вечеру, кад од тешке оуглалости, зиме и глади пресавијен до земље егуца од пекара до завода, носећи „господи елевима“ белог, црног и мешовитог хлеба; или да га гледате, кад га на хладну јануарском дану спопадне његова непоштена и вечита глад, те као поплашен смуца коже од сланине и црева од девеница са улоптаном средином од хлеба, којом се прво господа елеви бубали у леђа. Гледали га макар кад, увек вас спопада или велика жалост, која вас доводи до суза, или вам се опет усне здраво развуку на сладак смех, који вам опет патера сузе на очи — већ како сте кад у којој вољи.

Испрва ми је био преко мере смешан. Моје сурово сеоско срце није могло на први мах да дође до онако озбиљних закључака, као речени братић комуниста, (коме међутим негдашње такве-мисли ипак данас ништа не сметају, да као мува без главе срља на какву министарску столицу и да се посади на њу уз најиздајничкији реверс.) Не, ни налик писам

био томе братићу. Скоро са детињском грозношћу стао сам преда њ, и клибио се задовољно његовим јадима, не марећи ништа, што ме је опомињао, да одлазим, конкајући подераним ципелама по хладноме мермеру у предсобљу, његовом бавилишту прекодан.

Студен јануарски дан, а наш Дилбер стоји у том предсобљу и не осећајући, како ветар престоички шаба са три стране, чека мучаљиво, да га који од господа елева викне, па да заслужи коју парицу на чашицу шпиритусаре. — Знао сам по четврт сахата стојати пред њим и гледати његово мало, неразвијено тело; његову неочешљану косу и разбарушену, проседу браду; његове удиљ тужне и плачне очи, од којих је само на једно видио, друго је било превучено беоном. Знао сам му и у хаљине завиривати, које је увек с тешком муком могао да прикупи око себе — толико су биле старе! Заврљивао сам и у оне узице, које је промаљао кроз обе рунице од хаљине, па их тако завезивао, где није имао дугмади. Вадио сам му и ценну махраму, у коју су само медицинари могли гледати дуже времена. — За све то време жватао је Дилбер кожуру од сланине и немо се бранио, да не насрћем на њ.

Кад ми се већ и самом досади, запитам га:

— Јес' гладан, Дилбере?

Ту се насмеши, и пагађајући да ће добити што да једе, од тешке радости једва изговори:

— Д... д... дааа!

И тек што је залагај из мог шпага провирио, већ се нашао у Дилберових устима. Имао што у устима, или не имао, сасвим несвесно трпа све у уста, што би му се дало од јела.

После одоха. Зима ме отера, те не могах даље остати, да га гледим, како ће смешети се плачним очима посмуцати хленчић до последње мрвице.

Једаред седим у своме кабинету и сасвим задовољно превлачим писаљком у календару дане, који су ми већ за леђи, и есаним, колико је још до Божића, кад ће ми отац доћи у престоницу, па ћемо јужном жељезницом у слатку провинцију. Из тих слатких мисли трже ме мукао звук пећи, у којој је нешто шобољило. Дилбер ложи. Некако ми дође да га зовем у собу, кад, на моје велико чудо, закуца ти он и сам, и што може бити умиљато смешети се и као смањујући се, уђе у собу; и не рекав ништа оде до пећи, наслони се свом ширином леђа на њу.

Ја баш дигох главу, било да се насмејем или да

што-то рекнем, тек као да се види, да знам, ко је у соби; ал ти се он и сам јави:

— Хладно.

Мене чисто потресе та једна реч, колико је жалосно изговорио, па се и не сетих, да му што одговорим.

— Па дошао, да се мало одгрејем. Господин нека само пише; ја ћу ћутати као миш.

И заиста ми дође у тај мах као миш. Гледао сам га само, и чисто нисам веровао, да је Дилбер толике речи изговорио на један мах. Јер његов је сав разговор — пред зору: „Устајте!“ — прекодан: „Изволите!“ и „Разумем, господине!“ И ноћу, кад се скочањи од зиме, спавајући у оном леденом предсобљу, полубудан а полузаспао виче: „Охохо! Ала је то хладно! Баш југовина! Охохо!“

Учини ми се, да би данас био за разговор.

— Који је то сахат, Дилбере?

Почех, тек да се почне.

— Девет прошло, одговори, и не погледавши ме, као човек, који је овај час гледао на сахат.

Ја сам међутим баш знао, да је једанаест било прошло и само сам хтео да знам, је л' ту већ подне.

Дилбер је морао мало час добити што да поједе; преварио глад, па и не зна, да је већ подне. И кад год га пре подне запита човек, које је доба, може добити само два одговора:

„Девет прошло“, ако је што јео. И „Сад ће дванаест“, ако је гладан.

Ако ти падне на памет да му кажеш: „Каквих девет? Тек је осам!“ он зашкљочи једним оком, а другим ћоравим те погледи, па као да ће рећи: „Па зар има кадгод и осам сахата?“ Или: „А зар то није свеједно? Пит можеш ручати у осам, нити у девет!“

Него најмрскији сахат било му је седам у вече. Пошто се смркну, са страхом очекује, кад ће га који од господе викнути, да му донесе вечеру. Ево, како то иде:

— Дилбере! — чује се глас, који Дилбер одмах позна, да долази из собе број 9, и то од оног дугачког господина, који „увек први огладни.“

Ако је Дилбер здраво гладан, неће се одазвати, споро ће се одвући до собе, стаће одмах крај врата гледећи у под, и неће рећи: „Извол'те!“

Дугачког господина (сви се звали: дугачки и кратки, зелени или црвени, господин из тог и тог броја) — дугачког господина из броја 9. то међутим нимало не буни. Он само закључи, да Дилберу не да коре од хлеба вечерас, него ујутро, што је међутим велика каштига за једног Дилбера; па почне наређивати.

— Дилбере драги, отвори те чунаве уши твоје,

и чуј! Донећеш ми за три новчића хлеба, али не од овог смрзнутога Грка у суседству, већ од пекара на ћошку; и немој да буде врућ, нити окорео! Знаш ја, зашто ти доносиш окорео! (Дилбер слуша и дршће, као да сад први пут то чује!) Мислиш, коре ћеш добити; ал нема ништа, мој голубе из врањија гњезда! До ујутру нећеш ништа! — Па ми донеси за десет новчића шунке, али да није све крто! — мислиш, ја ћу тебе хранити кртом шунком! — И још ћеш узети, ал у оној другој месарници; у овој се мало тога добије; узећеш за четир новчића паризера, — но ако буде смрдио на фењу, носићеш све натраг, и даћеш ми натраг мој стари јорган, па цркви од зиме. — Нећу да знам, за којекакве швапске уштве! И скинућу ти те ципеле с ногу, — нећу ја одевати којекакве смрдибубе забавља! Јеси-л' разумео?

И ту се дугачки број 9. израчи на једног Дилбера, који је сав дрхтао од страха за јорганом и за ципелама.

— Разумео сам.

И пође. Но тек што је дошао до врата, милостиви број 9. се предомислио — зовну Дилбера натраг — и сад наступају генералне промене у нарудбини, које једног Дилбера ске већма и већма збуњују.

И док дугачки број 9. тако паручује, дотле онај краћи његов колега седи пред њима, и не знајући шта се збива око њега. — Дође Дилбер. Сад га кратки број 9. пиље опет на иста места; а могао је све о једном трошку донети! И тако је то у свију петнаест бројева.

Како му је јаднику пењати се уз оних педесет басасака по десетак пута за један сахат! Виђао сам га на улици кадгод у то доба, кад иде од пекара и од месара. Згури се скоро до земље, рукама пригрли уза се, што је покуповао, па тако иде — иде, гледајући тужно-блесасто у мрак, или у снег, како трепти спрема престоничких фењера. И немојте мислити, да тада ништа не мисли! Мисли понешто; на пример, како му је зима, како га боле ноге и како је гладан — и на крају још, како ће ноћас бити јака зима, а он ће ипак ноћити у оном леденом предсобљу. — Ето, о свему томе мисли! И од тих мисли се све већма пригиба к земљи; од њих је ваистину и огуравио! Тако једног створења нисте видели; „и дође вам да се заплачете, кад помислите, да је и то човек!“ — што рекао братић с комунистичким начелима...

Док сам ја све то премишљао, мој ти се Дилбер већ био раскравио крај пећи и спремао се, да оде из собе, смешећи се, колико је већ знао умиљатије, на мене, што сам му указао ту милост.

Но ја га не хтедох пустити тако лако, а особито сад овако разгрејана, кад сам се надао испитати штогод од тог мучаљивог чуцака.

Сетих се, како му је мило, кад му човек говори о његовим јадима, па га запитах, како стоји с очима, знајући, да се иза тога обично развије диван. Узех га тешити, како и сам баш бог зна како не видим. „Не могу“ рекох „ни сам да познам човека на неколико корака.“ (Тешко да ме је разумео, јер ме је гледао онако исто тупо и неразумевајући, као и оне невеште шаљивције, који су му читали своје зелене докторске дисертације о Гетеовој Ифигенији и о интегралама четвртог реда.)

Био је на једно око ћорав и о томе је хтео свакога да увери, али и то на свој начин. Одмах науми да и мене о томе увери. Издигне три прста преда се, запуши прстом оно здраво око, па рече: „Ето, ја сад не видим, колико сам пружио прстију!“ — а тиме ми је као хтео рећи, да га питам, колико их је издигао.

З питам га.

— Финви! (Пет!) — Одговори Дилбер, а међутим змури и на оно ћораво око.

После опет покажем му ја три прста, а он запушивши ћораво, а на оно здраво гледећи у моја три прста, опет рече:

— Финви!

— О, о! баш не видиш! — Узех му се ја чудити. А њему мило, што га ја божем жалим, па узе даље:

— А, знате ли Ви, Господин-Елев (све то је тако понизно рекао, да се мора великим словима написати), да сам ја видио, кад сам дошао у ову кућу. Сасвим сам добро видио. Него је то све дошло од клетве! Како ме он почео клети, од то доба све мање и мање видим на ово око; и видићете: најзад ћу оћоравити на њ. (Као што се види, ту Дилбер и не зна да је ћорав; он још верује, да му је око само „болесно“).

Тај „он“ био је његов непосредни старешина, кућевни „портир“; поган неки човек, са лоповским срцем а побожним изгледом; са њега је Дилбер по свој прилици и дотерао до паса. Из чисте мржње није му могао никад имена изговорити; и звао га је увек „он“, не грешећи у томе никада. Дилбер је, ако и несвесно, знао, да га је тај опаки човек упропастио, или, како сам вели, „уклео“.

„Уклео ме, уклео! тако ми здравља и очњега вида! Чим ми је први пут викнуо: „Оћоравио да-богда!“ одмах сам знао, да неће бити добро! И ето, милостиви господине, као што видите!...

Ја га погледах радознало, и било ми је чудновато. Њему опет мило, што га жалим, па вољно настави:

— Да, да! Ја много држим на његову клетву! Баш како ме он почео клети из дана у дан, од то доба сам се и уназдио. Већ га знам, и како ме потајно куне: кадгод се он прекрести, а у мене гледи, тај дан ил ће ми процурити ухо, ил ће ме нешто клати у трбуху — или тако што; тек ме никад неће проћи на лихо...

Ту му и самом сва жалост његовога положаја дође пред очи; нешто му заигра под грлом и он погледа према мени обадвема очима право: нит му је десно гледало горе, нит оно ћораво на све стране.

Би ми врло жао, кад му се приближих, те му погледах још једаред ону беону на оку; оне трепавке, све поцрвенеле по крајевима и без длачица. Подочићи му плави, а лице модро.

Јадни Дилбере! Кукавче сињи!...

Дохватих са долапа комадић хлеба и парченце сланине.

Брзо, као да га ко вија, тутну под пазуху неку прљаву крпу, која му је убоговетно у рукама, спусти жарач на земљу, па халаљиво узе гристи хлеб и сланину, не знајући шта ће пре да стрпа у уста.

Дилбер одмах оде, кад што добије. Гушећи се хлебом и сланином оде и сад од мене. Ја се налактих на десницу, а шуваком узех добовати по литографисаним табацима, из којих сам читао малочас. И далеко одохо у мислима, кад ме наједаред трже непријатна дерњава Дилберова из суседне собе. Дерао се, као да га ко пекао; а по високоме тону и луни по вратима сетих се, да су му то морали несташни елеви подбочити ногом врата, па га не пуштају напоље. И то вам је било једно између највећих уживања свију питомана, а највећи јед Дилберов. Тада се само могла чути псовка из његових уста, на која су иначе недељом излазиле само побожне молитве.

Осем што је псовао тада као скелеција, знао је и љуто претити. Прегња је доста чудновата.

— Ентведер ке и, одер плајб нит то! (Ја или ћу отићи одавде, или нећу остати!) рекне, кад му већ сасвим дозлогрди.

Тада би се обично и он усудио, да чим било тресе о земљу. И тек највеће је задовољство осећао, кад бисмо га молили, да не оде, говорећи му: „Шта би ми без тебе?“

— Вил никс висп! Вил никс висп! (Нећу ништ да знам! Нећу ништ да знам!)

(Свршиће се.)

ЦРТИЦЕ УГЉЕНОМ.

О Д Х Е Н Р И К А Ш Е Н К Ј Е В И Ч А.

С ПОЉСКОГ ПРЕВЕО РАЈКО.

(Свршетак.)

одници опустели; настала у њима тишина, само што је Репинино дете почело да дречи. На то се тргла као иза сна, устала, подигла дете и почела да га усављује неким гласом, који јој и самој долазио туђ:

— А-ја! а-ја! а-ја!

Затим изишла из куће. Напољу било облачно; на границама видокруга чула се потмула грмљавина.

У ваздуху било запарно.

Шта је осећала у души, кад наново пролазила поред реформатске цркве, враћајући се у Глупинце, то нисам вољан да описујем. Ах! да се нађе госпођица Јадвига у таквом положају, написао бих одмах сензациони роман, у ком би се унео, да докажем најокорелијим позитивистама, да још има на свету идеалних створања. Да, али код госпођице Јадвиге сваки би утисак допрљо до самосвести; очајно стање душе изражено би било не мање очајним а поред тога врло драматичним мислима и речима. Тај *circulus vitiosus*, то дубоко, преобно осећање нескладности између немоћи и премоћи, та улога лиска на олуји, то глуво уверење, да нема нигде помоћи, ни на небу, ни на земљи, то би све без сумње одушевило госпођицу Јадвигу на какав заносни монолог, који би ваљало само исписати, па да начиниш репутацију. А Репина? Тај прости народ кад пати, он само трни и ништа више! Репиној је, у немилостивим рукама несреће, било тако исто, као што је тичету, кад га мучи пакосни дечко. Ишла је мирно напред, ветар је гонио, зној јој цурио са чела и то је све. Но кад-што, кад болесно детенце отвори уста и стане тешко дисати, као да издише, протеча му: Јашко! Јашко, сунце моје! па притисне материнска уста на врело чело детиње. Минула је већем мимо реформатску цркву и зашла далеко у поље, док на један мах не застаде, јер јој у сусрет долазио неки пијан сељак.

По небу се ваљали и гомилали све гушћи и црњи облаци, у којима се спремао нешто, као бура; час по на засевне, ал сељак је слабо марио за то, раздрљиво на ветру хаљину, накривио чапку на уво и тетуралући час лево, час десно, певао неку ђаволасту песмицу.

Кад спази Репину, стане, рашири руке, па крикне:

„Хајдемо у жито,
Чедо моје вито!“

Хтеде и да је загрли, али Репина у страху и за се и за дете, поскочи на страну, сељак за њом, ал

како је био пијан, одмах се сложио на земљу. Истина, да се опет подигао, али је није гонио, само се бацио за њом каменом, да је све звиждало.

Репина осетила бол на глави, смркло јој се пред очима и она поклекче. Но одмах јој дође на ум једна реч „дете“, те стаде као без душе бегати даље. Заустановила се чак код крста, и одатле, осврнувши се, види, да је сељак заостао за читаво по врсте и по срћући ишао у варош.

У тај мах осети нешто чудно топло на врату; опина руком и кад погледа у прете, види крв.

Наишла јој тама на очи и пала у несвест.

Пробудила се наслоњена на крст. Из даљине се приближивао кабријолет из Ошћешина, а у њему млади господин Ошћешински с дворском гувернантом. Господин Ошћешински није познавао Репине, ал она га знала из цркве; хтела је зато да полети кабријолету, да моли за милост, да јој се бар дете склони од буре: стала је на ноге, ал није могла ни крочити.

Међутим је млади господин стигао, па кад виде непознату жену, где стоји крај крста, довикне јој:

— Снашо! снашо! седајте.

— Бог вам...

— Али на земљу, на земљу.

О! био то лакрдијаш чувен у целој околини, тај млади господин Ошћешински; тако је он лакрдијао уз пут са сваким, као и с Репином, а после ошине коње, па терај даље.

До ушију Репиној допирао кикот, његов и гувернантин; после видила, како се љубили, док се нису најзад изгубили у тамној даљини.

Репина остала сама. Али не веле бадава: „Жену и корњачу не мож' ни сикиром убити!“ После доброга сахата почела се вући даље, ма да су јој ноге клецале.

— Господе Боже, шта ти је ово детенце криво, ова рибица златна! — јадала се, притискујући на груди бонога Јашка.

А затим је спопала нека грозница, јер је стала да бунца као пијана.

— У колеби пушта колевка, а мој Ваврон отишао с пушком на војску.

Ветар јој здерао цегу с главе; дивна коса њена просула се по плећима а ветар се немилеце играо с њоме. На један пут севнуло: гром пуче, тако близу, да је чисто сумпор гушио, те је морала да седне. Ал то је осветило те је почела да шапуће моли-

тву: „И реч постаде тело!“ Управила очи к небу, које је било бурно, немилосрдно, дивље, па стала уздрхталим гласом да пева: „Ко се у заштиту!“ Неки злокобни мѐдени одблесак падао из облака на земљу. Репина зашла у шуму, ал у шуми било још мрачније и страшније. Час по зашуми изненада шум, као да престрављене јеле и борови шапућу међу собом: Шта ће то бити, Боже! шта ће то бити! Па онда се опет све утиша. Часомице се с нова стане разлегати у дубљини шуме као неки глас. Репину пролазили жмарци, да није то можда смех „злих духова“ по мочарима. „Само да ми се опростити шуме, само шуме!“ мислила у себи — „иза шуме је одмах млин и колеба млинару Јагођинског.“ Бежала је, упела се из петиних жила, хватајући ваздух у осушена уста, а у то се отворе небеске уставе над њеном главом: киша, помешана с тучом, лила као из кабла; олујина се захукала толиком снагом, да се јеле савијале до земље; шума се напунила маглом, паром, водом; нигде стазе, дрва се повијају, шкрипе, шуме, ломи се, крха се грање: помрчина као тесто!

Репина осећала, да је оставља снага.

— У помоћ, људи, у помоћ! — заванила слабим изнемоглим гласом, али нико је није чуо. Вихор јој одбијао глас натраг у грло и сметао дисању. Видила је, да не може даље.

Скинула са себе мараму, скинула зубун, кецељу, свукла се управо до кошуље и умотала дете; спазивши затим у близини жалосну врбу, допузила до ње готово четвороношке и, наместивши дете у честу, клонула и сама поред њега.

— Боже! прими душу моју — прошапутала тихо. Затворила затим очи.

Бура беснила још неко време, напоследку се стишала.

Ал мрак се већ у велико ухватио; кроз облаке почеле светлукати звезде. Под врбом се белило непомично тело Репино.

— Нау! — разлегао се неки глас у тишини.

Мало затим чуо се из далека штропот кола и гацање коњских ногу по каљугама.

То је био Хермек, закупник из Дангубоваца. Продао у Ословицама гуске, па се враћао кући.

Опазивши Репину, сишао с кола.

ГЛАВА ДЕСЕТА.

Победа генија.

Хермек из Дангубоваца подигао Репину испод врбе и хтео да је одвезе управо у Глушнице, ал се на путу срео с Репом, који је на колих пошао пред жену, кад је видио, да се буре спрема. Жена

прележала целу ноћ и сутра дан, али се трећи дан већ предигла, јер је дете било болесно. Скупиле се прије и куме и окадиле га светим венцима а ковачица Цисова бајала са ситом и прином кокошком. Дете се опоравило, али је све већа беда била с Репом, који је сад локао ракију без мере, да већ ниси могао с њим изићи на крај. За дивно чудо, кад је Репина дошла к себи, па одмах запитала за дете, а он место да је својски предусретне, стао се на њу брегати: „Теби само да се скитати по вароши, а детету како било. Дао бих ја теби, да си му дошла главе!“ Та је незахвалност ујела за срце, хтела је да му то пребаци гласом из дубине срца, у коме је био непознатни бол, хтела да му каже, ал није могла, само је вриснула: „Вавроне!“ и погледала га сузним очима. Сељака као да је нешто издигло са сандука. У први мах је ћутао, а затим проговори сасвим другим гласом: „Марија, злато моје, опрости ми, видим да сам те увредио.“ После тих речи рикне, бризне у плач, стао јој љубити ноге, а она му се плачем одавала. Осећао је да није вредан такве жене. Но та слога није дуго трајала. Скрб, разједајући се као рана, почела их успаљивати једно против другога. Кад Репина дође кући, био пијан или трезан, неће са женом проговорити ни речи, већ само седи на сандуку, па гледа као курјак у земљу. Седи тако по читаве сате, као окамењен. Жена спрема по кући, радила као и досад, ал и она ћутала. Доцније и кад је хтело које да проговори, није им се дало. Живили као крвни душмани, а у колеба владала свеђер гробна тишина. Шта су и имали да говоре, кад су обоје знали, да им помоћи ни откуда нема, да је већ свему крај. После неколико дана почеле сељака мучити неке зле мисли. Отишао на исповед попу Чижкику, поп му није дао опроштаја, већ му рекао да сутрадан дође, али Репина сутрадан место у цркву отишао у крчму. Људи слушали, где је пијан говорио: кад му Бог неће да помогне, он ће продати душу ђаволу, па га се зато сви клонили. На колеба као да је било неко проклетство. Зли језици свашта говорили; веле, право су и радили кнез и писар, јер такав безбожник навучао би гњев божји на целе Глушнице. И на Репину почеле прије да износе нечувене ствари.

Десио се, да је у Репиних иса'нуо бунар. Репина морала зато да иде по воду покрај крчме, па путем слушала, како сељаци међу собом говоре: „Иде солдатуша!“ а други веле: „Није солдатуша, него ђаволуша!“ Ћутећи ишла она својим путем, али је видила, како се прекрестили. Захитила воде, па пошла кући. Пред крчмом баш стајао Шмун. Кад је видио Репину, извадио из уста порцеланску лулу, што му се обесила низ браду, па повикне:

— Решина!

Решина стаде:

Шта је?

А он:

— Јесте л' били у општини?

— Била сам!

— Јесте л' били код пона?

— Била сам!

— Јесте л' били у двору?

— Била сам!

— Јесте л' били у уреду?

— Била сам!

— И ништа се нисте помогли?

Решина само уздахнула, а Шмул настави:

— Но, што сте ви глупи, ваљда нема никога глупљег у целим Глуинцима! А ко вам казао, да идете онамо?

— Да куд сам знала ићи? — рече жена.

— Куда? — одврати Чивутин — а на чему је уговор? на артији; нема артије, нема ни уговора: подерати артију, на готов посао!

— О, ала сте ви добри! — рече Решина, да сам ја имала артију, давно бих ја њу била поцепала.

— Ето сад! Зар не знате, да је артија у писара? Но... знам ја, да ви можете код њега много да учините; он сам каже: нек дође, вели, Решина, да ме моли, а ја ћу, вели, издерати артију на крај!

Решина не рече ништа, дохвати само крчаг за ушку, па се упутила писаревом стану. Мрак се већ почео хватати...

ГЛАВА ЈЕДАНАЕСТА.

Крај невољи.

На небу зашла већ мала и велика кола а изишли влашићи, кад су врата на колеби шкринала и Решина ушла полагацко у собу. Кад је ушла, скаменила се, јер се надала, да ће Рена као обично препоћити у крчми; ал Рена седио на сандучету уза зид, подупрљо лактове о колена и гледао укочено у земљу.

На огњишту се гасило угљевље.

— Где си ти? запита је јетко.

Место да одговори, она се срушила на земљу пред поге његове и гушећи се у јецању и плачу, стала вршити из свег гласа:

— Вавроне! Вавроне! све је за те, за те сам и ту срамоту поднела! Обмануо ме, па завео и истерао. Вавроне, смилуј се ти на мене! Вавроне, Вавроне, срце моје!

Рена дохватио иза сандука сикиру.

— Све је бадава — рече мирним гласом — теби је већ дошао крај, сиротице моја! Опраштај се с овим светом, јер га нећеш више видети. Нећеш више, сиротице, седети у колеби, него ћеш у гробљу лежати... ти...

Сад га тек она погледа упрепаштена.

— Збиља хоћеш, да ме убијеш?

А он:

— Марија, душо! не троши узалуд време; помоли се Богу, а онда ти је крај: нећеш ни осетити.

— Вавроне, говориш ли ти то збиља?

— Метни главу на сандук...

— Вавроне!

— Метни главу на сандук! — говорио он, а већ му пена ударила на уста.

— Јао, за бога милога! У помоћ, људи! Пом... Зачуо се туп ударац, затим јаук и тресак главе о земљу; после други ударац, слабији јаук, — а онда трећи, четврти, пети, шести. По поду се разлила река крви, на огњишту се угасило угљевље. Трзавица прешла Решину од главе до пете, затим се труп у један мах опружио и остао укочен.

Мало затим грдна румена месечина раздирала помрчину: гореле дворске зграде.

Е П И Л О Г.

А сад ћу, драги читаоци, да вам кажем нешто на уво: Рену не би били узели у војску. Онакав уговор, какав је написан у крчми, не би ништа вредно. Ал, вид'те, сељаки се у таквим стварима не разумеју, а, хвала неутралности, ни интелигенција није баш од њих у том одмакла, те тако је господин Золзијевич, знајући за то, рачунао, да ће се, ако ништа, а оно бар одуговлачити та ствар, а страх ће натерати жену у његова наручја.

И није се тај велики човек преварио у рачуну.

Питате, шта је с њим? Шта би било? Кад је Рена запалио двор, пошао је, да и њему плати, али на вику: „Ватра!“ пробудило се већ цело село и тако је Золзијевич остао читав.

И данас још обавља писарску службу у Глуинцима, ал сад се већ нада, да ће га изабрати за судију.

Прочитао је Варвару Убрик и још се свеудиљ нада, да ће му госпођица Јадвига једнога дана стиснути руку испод стола.

Да л' ће се те његове наде у судство и у стискање руке испунити, то ће будућност показати.

ПОЈЕЗИЈА ВОЈИСЛАВА Ј. ИЛИЋА.

КЊИЖЕВНА РАСПРАВА.

Било је неко доба — није баш тако давно — кад се сваки пријатељ уметничке појезије наше озбиљно забринуо. Као нека гмина, као нека мемла притисле су околности песнички рад у нас. Узалуд је гледао сваки око себе, не би ли се појавило какво свежило, да разагна потмуло и невесело стање нашег песничтва. Додуше, на зениту поља тог светлило се још по које сјајно име; али носиоци њихови бивали су сваким даном све старији и старији а пријатељи праве појезије замах су упирали очи своје на исток, од куд би се родила нова звезда —: подмлатка није било.

Што се овде и онде појавио по који покушај — брзо га је нестало у жагору светском; он није био у стању да трајније задобије земљишта, нити му је тренутно светлуцање могло цјоле озарити очајно стање око нас. Увидио је, да није створен да кренуо држи луч песничтва, те је учинио, што му је и сам нагон наложио: умукао је сасвим.

Подмлатка, песничког подмлатка! то је био гласни уздах, који се чуо са свију страна.

И тај уздах нашао је свога одјека.

Стари орао, Јован Илић, из свог је крила дао народу српском оно, за чим је замах уздисао дуго. Његова два сина, Драгутин и Војислав, освојилих песмама својим набрзо пусто земљиште и дигосе се до оне висине песничке, до које су дошли тек мало њих изабраних.

Пријатељима правога песничтва одлаћуло је у грудима, они су опет могли читати чисту појезију и заносити се њоме, притисак је попустио, уметничко песничтво процветало је поново.

Од те двојице је Војислав представник чисте, овејане, управо дестилиране лирике. Већ судба његова, спољашњи догађаји око њега, такви су, да су од њега морали створити песника, ако је у њему искре божанственог дара било. Отац му је песник, брат му је песник; оженио се млад, из чисте љубави, а жена му је била ћерка Ђуре Јакшића. Али нема песника, којем се судба само смешкала. После кратке брачне среће сахрани он за неколико дана и љубу, своју Тијану, и ћерку и сина.... Да није песник, зар би се могао утешити? Овако га је божанствени извор песничтва одржао: песмом је лечио своје претешке ране:

„Где је бола, где је јада,
— Песма блажи;
Где се клоне, где се пада,
— Песма снажи....“

Та и свакидашњег човека диже песма, коју чује или отпева сам. Зар да оног не блажи, који је ствара! Она му је утеха и гони бар на тренутак од њега демона бола и туге. Али се јако вара онај, који замишља, да то иде олако: песнику песма није играчка, он је схваћа најозбиљније, и у тренутку, кад другом ствара уживање и сласт, он се бори са животом својим. Ко ми каже, да је песму тако исто брзо и написао, како ју је замислио, тај пред-а-мном није песник. Замисао, идеја, то је оно, што Змај-Ј. Јовановић хоће да каже стихом:

„Пресоу их један часак,
Један тренут, једна мисо.“

јер пре свега — а то ће ми допустити сваки — од преке, апсолутне је потребе, да човеку у опште штогод падне на памет.

Израда је друго што, сасвим друго што. Та тренутна мисао рађа другу, трећу, па све даље и даље. Али те мисли док доведе песник у органску целину, док им дадне облик, док, једном речи, мисао сведе у смисао, дотле истроши крвцу срца свог. Но поред свег душевног напора тог он ипак мора уживати у послу свом; не ужива ли, није ли сасвим одан раду свом, не може онда ни осећати, јер му ухо није створено, да чује тајанствени шепат у себи и око себе, нити му је око створено, да види онај свет, који је правом песнику широм отворио врата и открио му и радост и бол. Он остаје у најбољем случају извезбани стихотворац а производи његове »Музе« не утичу на остали свет друкче, него хладно и одвратно: сваки види механизам у послу том, али божијег дара не.

Прави се песник приказује сам. Нема ту критичара, који је у стању, да му уздигне славу или да је обори. Ту је сваки појединац критичар; и осећа ли у тренутку читања да песма на њега силно утиче, онда је ћутке изрекао свој суд и о самом песнику.

Е, тако је изрекао сваки, који уме читати и осећати, свој суд и о Војиславу. Тај га је махом увенчао песничким лавором а критичару не остаје ништа друго, него поједине

врлине и поједине особине истаћи, те их тако достојно и приказати.

*

Поред одлучног песничког дара, поред чи-
стог, идеалног полета, и нарав, и срце и душа,
Војислављева је чиста и недодирнута од заразе,
која се услед свакидашњег додира са осталим
светом за човека хвата. Зар би му песме иначе
могле бити тако прекаљене, тако филтриране?
Зар би оне могле бити тако пуне дубоке осет-
љивости, тако чисте од сваког трага фриволно-
сти? Зар би могле бити тако нежне и тако уда-
љене од сваког, и најмањег, незграпног израза?
Зар би оне биле прави израз песничке тежње,
у којем нема ни речице, што не би доликовала
целини? Зар би оне иначе могле тако силно
утицати на читаоца, да им се у суштини не
огледа чисто, природно осећање, у којем ни трага
нема од ма какве афектације? — Свега не би
било, да му није и душа тако чиста, као што
му је песнички дар велик а тежња тако идеална.
Прљез би избио, ма кад, ма како, тек он би
избио, да чистота душина није најбоља контрола
песничком његовом делању. И у том баш и лежи
узвишеност његове појезије. Каква му је душа,
такве су му и песме. Човек га мора и нехотице
заволети; нека потајна симпатија привлачи га
к песнику, који лепшу страну душних свој-
става истиче и приказује, и то на начин, који
је истоветан са природом самом. Ја не могу
доста да нагласим то својство Војислављеве по-
језије; све ми изгледа, да се нисам доста јасно
изразио, те би ми гдекоји можда друкче тумачи-
о речи.

Та по песмама се види, ко их је писао и
како их је писао. Ја га замишљам у тренутку
стварања свег концентрисаног у свој рад. Сва
тежња, свака, и најмања, нианса осећаја му,
сав песнички нагон — све је то збијено у
један израз, у израз невиности и идеалности,
да замисао савесно пропусти, управо процеди
кроз рођено осећање своје. Он ствара јер мо-
ра стварати, и зацело би био најнесретнији,
да му се ма на који начин одузме могућност
стварања. Али, он би и онда имао бар слободу
мисли. . . .

Да, у свакој песми његовој има мисли, а
што је зацело још значајније, свака мисао ње-

гова има и смисла. Осећати и мислити, то је
ретко кад уједно спојено; али код Војислава
је и тога. Осећај му не да, да се мисао, као
обично, прикаже хладна, а мисао му не да, да
осећање опет пребујно отме маха, те да се
рашири у неизвесност: да се од силних дрва
не види шума.

Но у Војислава је још једно својство, које
му појезији неки виши рељеф даје. То је свој-
ство потпуно савлађивање техничке стране. Може
девојка ма како бити лепа, али ако је чупа и
ђубра, губи сва лепа природна својства своја.
Може песма имати и мисли и смисла, може
бити и пуна осећаја — ако се рапаво чита,
ако је ритам трупцав а слик на силу бога,
онда нема онога, који би казао, да је та песма
заиста лепа и узвишена.

Како се пак читају Војислављеве песме!

Био трохеј, био јамб, био дактил, то ти
тече складно, као да и не може друкче бити.
Он употребљава често и мешовите стопе, али
ти јамб после дактила изгледа као одмор, као
добродошла промена, да монотонија не отме
маха. Дабогме, да употреба разних стопа за-
хтева и разан спољашњи облик песме, јер ре-
дови у њојзи морају бити час дужи, час краћи,
али свагда такви, да се потпунице приказују.
Ми ћемо у току ове расправе имати прилике,
да се уверимо и о начину, чудноватом за око
али тако складном за ухо.

Но и сликови показују велику марљивост
песникову. Није њему, да је само »слично,«
хоће он и у слику смисла и склада. На сваки
начин, да се песма за ухо тако много приклад-
није и елегантније презентира. Па ако је и
песник при изради дао себи више труда, нека
буде уверен, да се тај труд нигде не намеће,
и то просто с тога, што се сликови тако лепо
и складно читају. Ко ту онда и помишља, да
се песник трудио и око тога!

Е, тако се приказују песме Војислављеве.
У унутрашњости, у суштини својој, пуне мисли
и смисла, прекаљене осећајем, нежношћу, и
деликатношћу, у спољашности пак пријатне и
елегантне за око а складне и звучне за ухо.
Свака песма пак оставља у читаочевим груди-
ма нежан одјек, као што многа у последњим
речима одаје одсјај песниковог, тамо тек само
наговештеног, осећања.

Милац Савић.

(Наставиће се.)

ПИСМА О СРПСКО-БУГАРСКОМ РАТУ.

Г—ђи К. Х.

НИШЕ ДАНИЛО НЕДЕЉКОВИЋ.

П И С М О П.

З. 13. Јунија 1886. год.

Поштована госпођо,

На завршне речи у моме прошлом писму ви ми одговористе речима Гетеовог Фауста: *O, dass dem Menschen nichts Vollkommnes wird, empfind' ich nun.* Хтедoste то да примените и на човечанство и на Српство, јер као да сте предвиђали, чиме ћу ово писмо да почнем. Хтедoste тим речима да извините много штошта, што се у нас догађа.

У начелу се, госпођо, слажемо, у појединостима не. Савршенства нема нигде. Тако ми држимо. Али и ако нема савршенства потпуна, приближна га може бити, само треба на томе радити. Горње речи Фаустове, изгледа мени бар, не дају се применити у исти мах и на човечанство и на Српство са истом памером, са којом ви то учинисте. Човечанство иде све ближе савршенству, Српство иде све даље од савршенства. Човечанство може у извесним приликама много штошта и да изгуби, па се опет или врло мало или нимало не примећује; Српство не треба ништа да изгуби, јер се дубоко, предубоко осети сваки губитак. Човечанство мора напредовати у најгорим приликама опет, ма у коме делу свом, ма у коме народу. Српство мора напредовати само у себи целоме. Пође ли и даље као данас, Српства неће бити, неће му се знати ни спомена, а човечанства ће опет бити, и опет ће ићи напред. Српство може пропасти услед своје небриге и нерада, пропаст човечанства стоји у јачој руци. Човечанство ради за себе, јер му делови поједини раде и за себе па и за њега. Српство не ради ни за себе, ни за другог, као што треба. За човечанство радити као што треба, не може, јер му самом није живот сигуран. Осигурајмо прво Српство, радимо на његовом усавршавању бар донде искључиво, докле не дође време, када ћемо моћи са успехом радити за целокупно човечанство. Не заборавимо напоследку, да усавршавајући прво Српство, усавршавамо у неколико и човечанство. Обрато од овога не може бити.

Али опростите ми, ја сам отишао далеко. Заборавио сам, да сте ви хтели, да вам приповедам о српско-бугарском рату. Дали има какве везе међу мојим горњим речима и српско-бугарским ратом? Војим се, госпођо, да ту везу нећете моћи *као што треба* ухватити.

Збиља! Хвала вам на бризи за ме. Велите да

„не можете ни да замислите, да се више не видимо,“ т. ј. после будућих догађаја. О будућности, у овом смислу, говорити, чудно је. „То би било ужасно“, велите ви. Али је тек могуће. Пустите само, да ум надјача срце, и видићете, да је то нешто најмогућније.

Истога дана око осам часова у вече стигосмо из Београда у Ниш. Са станице се упутисмо у логор испод Горице. Време је било веома хладно и влажно. Од одела све, што имадосмо, беше на нама. Неки одоше да траже дрва. Ја тада још бејах нежан готован, те очекивах, да други донесу дрва и наложе ватре. Но и ватра беше слаба помоћ. Ако сам јој се окренуо лицем, зебла су ми леђа, и обратно. Напоследку заспим, али нисам дуго спавао. У сну сам дошао врло близу ватре, те сам се готово испекао, али опет не смедох отићи од ње. Једва дочеках зору, те се охрабрих. Нови дан донесе ми нове срчаности.

Сутрадан пређосмо на десну обалу Нишавину и улогорисмо се код села Медошевца. Но и овде не беше много боље. Да нисмо у скупу, мучно би се издржало.

Али има и веселих тренутака, Једном се упутисмо у Ниш. Превозећи се преко Нишаве умало се не изврнусмо. Воде у чамцу беше до чланака. Није ни чудо. Помислите само, какви вештаци управљаху чамцем, кад сам и ја ту био тако важна личност, да се и мој савет о крмљењу и веслању слушао. Прешавши на другу страну наиђосмо на грдно блато, нераван пут. Клизању, падању, смејању не би краја.

У таквом расположењу дођосмо до циганске махале. Мишљах, да сам у Африци. Црни Цигани са чалмама. Циганке у шалварама. Куће изгледају као колебе, понајвише су исплетене, блатом олепљене, а сламом покривене. Цигани нас посматрају бојажљиво. У један мах зачусмо кукање. Радознали пођосмо за гласом и шта видисмо? Код једне колебе читава гомила Цигана. И мушко и женско, и старо и младо плаче. У средини седе две жене, а један човек лежи. Главу метнуо жени у крило па плаче у глас. Друга му жена глади косу. Запитасмо их, зашто плачу? Одговористе: зато, што тај, што лежи, мора у војску. Војска, војска — попових ја у себи. И нехотице помислисмо: зар је та војска баш тако страшна, зар смо ми војници тако одвратни? У тим мислима пођосмо. Спазих једно лепо Циганче и зов-

пук га. Оно не хте да дође но само плакаше. Пружких му новац и он учини своје. Циганче дотрча к мени. „Новац, новац и опет новац“ — помислих. Неки отворено показују, да им је новац мио. Неки крију. Ови други су, госпођо, опаснији од оних првих. Циганче ми обгрли колена, мишљаше јамачно, да ја могу помоћи што оном Циганину. Но мени је претила опасност од сувишне љубазности малих Циганчића. Кад видеше, да нисам баш тако страхан, потрчаше сви к мени, али ја одох. Маторе Циганке шиљаху замном своје благослове. И благослов се, госпођо, даје за новац купити!

Дођосмо у Ниш. Знам, да нисте у Нишу били, зато ћу вам да пишем и о њему. Око њега свуд унаоколо су брда: Виник са селом Каменицом, Горица, Суха планина, за тим Мраморско поље... све су то места, драга госпођо, натопљена српском крвљу.

Кроз Ниш тече Нишава. Из њега воде путеви на све стране. Ниш је кључ Балканскога полуострва. Варош се нагло диже. Не личи на источњачку, но више на сремску варош. Трговина је јако развијена. Нема куће скоро без дућана. Од државних установа ту вам је окружни суд, велика гимназија, а скорим ће се преселити из Београда онамо и учитељска школа. Свет је измешан. Има досељеника колико и урођеника. Турака има до шездесет породица. Јевреја и тамо пуно. Праве Нишлије већим делом ми се не допадају. Себични су. Према сваком другом перасположени. Наравно да има међу њима и изузетака.

С десне стране Нишаве је град. Сасвим је обичан. У дољи подигнути шанчеви и зидови. С леве стране Нишаве на самој обали је парк, до њега владалачки двор. Обична, али опет зато лепа зграда.

У Нишу има и једна права турска кафана. Турци су и газда и слуге и гости. Турски намештај, турски обичаји. Уђох једнога дана у њу. Гледећи око себе, мишљах, да сам у Истамбулу. Око зидова су намештени „кревети“. То су високе и јако широке клупе, утврђене у земљи и за зид. На тим креветима седе Турци у фесовима и чалмама. Једни пуше на наргиле, други на чибукe, трећи цигарете, пију кафу, а неки играју „даме“. То је игра налик на шах. Занимљиво је било посматрати ове људе. Сви прекрстили ноге, боси или у чарапама, а на земљи им стоје папуче или ципеле. Главе погнули, сркну кафу, повуку неколико димова на наргилу, проговоре неколико речи и опет заћуте. Мисле, климну главом, мрдну обрвама и опет се смире, и тако непрестано. Шта ли мисле ти људи, кад виде оволику војску? Можда мисле на своју прошлост. Или ми-

сле ли можда, како су лудо радили, што су жарили и палили, јер би иначе још били господари! Раји се јарам не би био досадио. Пребацују ли себи, што тај савет Муратов не послушаше? Мисле ли можда, како и та, сада слободна, раја троши ненаметно, међу собом своју снагу? Да ли се чуде неслози рајиној? Да ли предвиђају још гору будућност? Народна ће песма зацело певати, како је у почетку овога века ишао у бој *брат до брата*, а при крају тог истог века *брат на брата*. До кога је брата кривица, разво се говори. Једни осуђују нас Србе, други осуђују Бугаре. Ја бих рекао, да има основне кривице и до нас и до њих. Али је непобитна истина, да се Срби према Бугарима лепше понашали, но ови према њима... Па шта су мислили они Турци? Не знам, шта су мислили, али се тек видило, да мисле, а ми канда не мислимо никада, па ни сада. Ни Турцима сада мисли не помажу, јер пређе нису мислили. Али то нека нам буде поука, па мислимо зато још сада, јер може доћи време, кад ни нама мисли више неће помагати.

Већ сам се уморио. Завршујем писмо речима: *размишљајте, госпођо, о Српству, какво је у истини, и какво би могло и требало да буде.* Ваш

И.

П И С М О Ш

Б. 15. Јунија 1886. год.

Штована госпођо,

У војничком животу има врло лепих страна. Чим се обуче војничка хаљина, човек се препороди. Све мисли, које је пре тога мислио, одоше, а дођоше сасвим друге, сасвим различите. Човек сам себе не познаје. Најозбиљнији човек кадар је да се упушта у најлуђе ствари. Но војник и не сме много и дубоко да премишља, јер онда би можда прво морао себе и свој сталеж да осуди; него војник треба да живи живахно, да развија своју пламеност, жар. Размишљањем се, госпођо, већином убија живахност, жар, пламен.

Да вам приповедим бар нешто из војничког живота, па ћете колико толико имати појма о њему.

Једног вечера дигосмо се из логора и пођосмо у варош. Један из друштва предложи, да идемо на „бал“ у кафану „код праоца Ноја“. То вам је малена кафаница. Улазећи у њу мисли човек да улази у подрум. Прозлазећи улицом тешко би је човек и приметио. Но баш то и беше добро за нас. Зашто? запитаћете. На то ће вам одговорити сваки, који је био војник, који зна, шта то значи, без дозволе побећи из касарне или логора, па се крити, да га нико не види.

Код „праоца Ноја“ затекосмо све саме војнике.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Ту се певало, играло. Даме беху харфонискиње. Седосмо и ми „пришелци“ за један сто. Свирачи почеше да свирају, и то какви свирачи! Преда мном се вртило. Нисам могао да верујем, да је све ово јава. Бесна вика, певање, кикотање. А ја сам седио као члан тога друштва, ни са више, ни са мање права и угледа од тадашњих мојих колега!

Јесте ли слушали, госпођо, кадгод, шта је „узбуна“ у војничком животу? Ако нисте, а ви чујте. Једну ноћ спавасмо мирно, премирно у логору. То није никакво чудо, али за нас, који не знађасмо готово ни како изгледа испод шатора, то је чудо. Око поноћи пробуди ме граја, метеж. „Узбуна!“ повика неко. Кад је узбуна, госпођо, то значи, да док се дланом о длан удари, мора војник потпуно спреман стајати у реду. Ја на пакост ту ноћ не спавах у своме шатору, него одох неким друговима, да заједнички оплакујемо кобну судбину, што не могосмо отићи из логора. Кад чух, где говоре, да је узбуна, како сам устао, како сам се обукао, дотрчао до шатора, зграбио пушку — не знам ни сам. Тек сам наједаред видио, да сам обучен и да стојим у реду. Заплатија, који би хтео да усаврши чивилуке, требао је доћи да види нас, јер тад је одело стојало на нама као на чивилуцима.

Узбуна је тајанствена, на све стране потмули говори, гурање. Нико не зна, зашто се то дешава. Не зна се, куда ће се, шта ће се. Комбинацијама је отворено широко поље. Тако би и сада. Једни приповедаху, како је оглашен рат; други опет како идемо кућама, па идемо ноћу, да би мало упадало свету у очи; трећи опет, како је не знам ко напао на границу. Сваки је разлагао и доказивао, да он има право. А шта је било у ствари. Требало је да се смени стража, па се из разних узрока није могла да смени дању, него сада ноћу. Кад нам је то саопштено, могли сте чути само једно дугачко: „аааа“, „па зар сам ја зато устао?“ или „бап сам луд!“ и т. д. Један, што је стојао до мене, начини киселолути лице и рече: „дошло ми је, да се убијем, па да идем кући.“ Ми се насмејасмо тој бесмислици, а један му шаливчина згодно рече: „Зар се не бојиш, да би те прогласили за бегунца.“ „Па нека прогласе,“ одговори љутито.

Имали сте, госпођо, зацело прилике, да видите војску, која путује, но не кад иде кроз варош, него ван ње. Ако игде има граје, веће је нема нигде. Једни пију, други певају, једни свирају, једни се свађају, гурају и т. д. Сваки ради нешто друго. Наиђе

ли се на какву воду, коју треба прескочити, ту има посматрач прилике, да се нагледа свачега. Један се наслонио на пушку, у нади да прескочи воду, по у место да је прескочи, он пљусне усред ње. Други се накањује да се затрчи и да је у трку прескочи, по тамап је хтео да другом ногом стане на противну страну, а други га одостраг повукао и он се види напред воде и т. д. После сваког таквог чина подигне се читав урнебес од смеха и псовке. Старешине трче да виде, шта је, вичу, умирују. Али ко би их чуо, кад ту сваки виче, сваки говори, сваки ућуткује а нико никога не чује.

Да ли сте, госпођо, видели кадгод гладног или жедног војника? Видили сте га зацело, јер треба да знате, да је сваки војник гладан и жедан, и ако су војни буџети данас највећи.

Једном бесмо дуго у маршу. Нисам имао код себе ни мрвице хлеба. Бејаш страшно гладан. Поред пута је текао мутан поток, а ја бејаш страшно жедан. Сагињали се многи и пили, али ја не могох. Чинило ми се, да бих пре сисао оцат, којим Христа на крсту појише, него што бих пио ту гадну, мутну, смрдљиву воду, а бејаш тако жедан.

Дођосмо у варош. Лево и десно видех свакојаким јела, али не смедох изаћи из реда. „Ја познадох тада, што нисам дотле познавао“ т. ј. познадох Танталове муке. Једва једном пустише нас. На ћошку једном видех неко печење, бар по форми. Одлетих и купих га, али наблизу не беше нигде хлеба. Реших, се да пробам и без хлеба, ваљда ће ићи. Речи „ваљда“, „можда“ ваља избрисати из војничког речника. Није ту било о „ваљда“ ни спомена, ја сам без хлеба јео оно масно печење, као да последњи пут у животу једем.

Кад сам се заситио, стадох, помислих па све и запитах се: јесам ли ја то?!

Запитаћете, госпођо, а какав је војник у борби? То је озбиљна, и сувише озбиљна тема. О њој данас не смем да пишем. Чућете у једном од идућих писама.

Ето вам, госпођо, у неколико црта изнесена војника и војничког живота. Војник је патник сам по себи. Војник је бранилац непатника. Војник је стуб државе и народа, бар данас још. Војник залаже свој живот за благостање других.

Па како је тек леп, узвишен позив српског војника? Увиђате ли, госпођо?

Ваш
Н.

Ж И С Т А К.

ПИСМА ВУКА СТЕФ. КАРАЏИЋА ЛУКИЈАНУ МУШИЦКОМ.

ИЗНОСИ НА ЈАВНОСТ МИЛИВОЈЕ К. БРАНКОВИЋ.

XIV.

У Бечу, 25. Јануар. 1818.

Пречестиѣишии Господине,

мени любезнѣишии и високопочитаемѣи!

Пріе 15 дана послао самъ Вамъ едно писмо, кое Васъ е морало лишити све надежде, повољињъ и утѣшителанъ одговоръ добити на ово ваше велико писмо. Небойте се! Недайте се бриги ни очајнију! Прочитајте ово мое писмо до края, па онда промислите о томъ, што вамъ садъ пишемъ. Писао самъ Вамъ пріе, да се одъ Чивута неможете ни чему надати. Онај човекъ, што сте писали Копытару да одъ нѣга иште, нема: зашто е онъ најсиромашнии измедъ све свое браће; а и да има, знате, каквомъ бы се интересу надао, кадъ бы њео дати. — А я самъ увѣренъ, да Вы нити сте му ради обрећи, ни дати такѣи интересъ; Вы њете вѣровати, да е, одъ како е дошло ово Ваше писмо, досадъ моя и Копытарова сваки данъ прва рјечъ на састанку и послѣдня на растанку была: „Шта њемо радити съ Мушицкимъ.“ А я самъ по читаву ноѣ у постелѣи о томъ мислю; и засадъ ни есмо могли доѣи на другѣи начинъ спасения, него да огледамо ево овај: Ово дана дошао е овдѣ изъ С. П. Архимандритъ Филиповиѣъ. Садъ велимъ да Вы премишете лиѣно ону Оду: „Славенска муза отъ горъіе фрушкихъ и т. д. и да е пошлѣте мени што пріе можете, (а ону: „Иже уцедрилъ еси и т. д. я имамъ негдѣе, него неznamъ, ели на нѣой Ваше име подписато: добро бы было, кадъ бисте ми и њю послали) и да пишете мени едно писмо, кое бы я могао нѣму, и другоме коме одъ њиовы людѣи, показати съ овѣма картобянкама Вашимъ; ово Ваше писмо не могу показати, највише съ онога латинскога, што сте писали Копытару. У томъ писму представите Вашу нужду и погребу, али се немойте тужити на Ча С., зашто неznamо, какво мнѣніе имаю они о нѣму. Мислимъ, да бы нужно было ту додати, да су Р. одъ старине помагали Србске Намастыре, и да то свѣдоче различне дипломе (или привилегіе?) њиовы владѣтели, као н. п. што имату у Шишатовцу некаква диплома дана Намастыру

Папратнѣи, коѣга има сада живо само у пѣснама народнымъ и у развалинама (више Зворника, подъ планиномъ Борогомъ). Немойте изоставити ни оно изъ Делиља. И въ прочемъ начините како болѣ знате; али гледајте да буде кратко колико е могуѣе; па њу я то писмо и обѣ оде и ове двѣ картобянке изніети Филиповиѣу, и молиѡу га, да ме он изведе кнезу Разомовскоме или Елчѣи; па њу я онда знати, шта њу говорити. То е садъ послѣдня проба. Само гледајте одма, те ми пошлѣйте. — Кадъ ми годъ узпншете, писмо атресирајте на Копытара (а не на Давидовиѣа, зашто ми кадшто онъ самъ донесе, па е радъ знати, шта е у нѣму).

За сыновца Вашега казао самъ да се не бринете ни мало; онъ е одѣвенѣи одъ свега своѣо друштва. Валя да е тіе 50 ф. дужанъ (ако Вамъ не лаже) за чакшире, зашто сам чуо, да е кодъ Копытарова шнайдера наручѣи и узео чакшире за 50 ф. на вересію. Не брините се Вы за нѣга. — Давидовиѣиош' ніе дошао. Нешиѣъ пише новине еднако. Јвите ми, шта вамъ се види достойно примѣчания и строге критике у моимъ новинама. За Елісіумъ Видаковиѣевъ начините Вы штогодъ, па ми пошлѣйте да печатамо подъ каквѣмъ именовъ; то њете Вы начинити много болѣ одъ мене, зашто болѣ чувствуете. Пишите ми што о Видаковиѣу. — Шта бисте Вы рекли, да Вамъ печатамо у новинама Глас народолюбца (народољупца — јел' да би тако требало)? Епиграме Ваше врло намъ се допадаю, и драго намъ е, да ѣ се сѣѣате. Копытаръ Васъ любезно поздравля. Каже ми, да е прек' јуче (чини ми се) примію и друго ваше писмо. Пишите ми о Видаковиѣу то много, што сте обрekli. Будите здрави и веселите се (на силу и за инатъ): запѣваѣемо ямачно (или садъ или мало посліе): „намъ бизумъ олсунъ.“ Поздравите све прѣятелѣи и познанике, и пишете ми одма. Рјечник Српски још ни јесам почео печатати! Неда се. Али ње се дати. Јесте ли читали Дамяновиѣеву вѣру древности? Како Вамъ се допада? Наѣосте ли ми Волнея и Миработа? Ели дошао Балаицкѣи у Н. Садъ?

Вукъ.

ЛИСТИЊИ

КЊИЖЕВНЕ НОВОСТИ.

— Ишла је 147. књига (1886. свеска трећа) Летописа Матице Српске. У књизи је тој настављена расправа Стојана Новаковића „Последњи Бранковићи у историји и у народном певању 1456—1502“; настављена је затим и дра Батута „Грађа за медицинску терминологију“, и то су у овој књизи слова В до К.; даље је настављен и Ђорићев „Владислав, краљ угарски“ а довршена је Миловановљева „Физика у Срба.“ Од српских народних приповедака из Горње Крајине, што их купи честити Владимир Красић, саопштене су у овој књизи ове три: „Младић вилама начинио хлад“, „Изгубљено дете“ и „Жабица царица“. Под рубриком „Књижевност“ оцењује Милан Савић Лазаревићевих шест приповедака, што су недавно изашле скупулене а очарале су читалачку публику. На крају су изводи из записника књижевног одбора и одељења 1885. године. Саопштене су ту ове занимљиве оцене: Стеванана Лекића на расправу Јована Живановића „Два три закона из науке о гласовима српским“; Филипа Оберкнежевића на превод пет Цицеронових беседа, што је превео медик Јован Станковић; Јована Ђорђевића на „Наше сељане“ Мите Поповића; Дра Јовановића-Батута на трагедију Мите Поповића „Градиња и син му Немања“, на комедију М. Ј. Илијћа „Ново доба“ и на позоришну игру непозната писца под насловом „Припуз“.

— Накладом књижаре браће М. Поповића изашла је „Мала свештена историја, са 20 слика, за српску православну децу.“ Књижици је тој цена 8 новчића. Слике ће бити да су све повађене из Платонове библије, јер их се још из детињства живо сећамо.

— У Илоку је крајем прошлог месеца почео излазити нов лист за политику, народну привреду и забаву под насловом „Срем ац.“ Ишлаће засада једаред на недељу и то сваког четвртка, а ако буде одзива, излазиће дваред недељно. Власник му је Еманујило Вортман, у чијој се штампарији лист и штампа, а уредник је Живко Вулетић. Цена је листу 4 фор. годишње.

— У 39. броју нашег листа на страни 1388. јавили смо, да ће „Српче“ наново излазити, но да му неће бити уредник Јован Миодраговић. Сад опет читамо у „Виделу“, где Миодраговић својим и пријатељима „Српчета“ јавља, да се на молбу Јефте Јов. Медицијана, који је редовним путем примио власништво и даље издавање „Српчета“ од породице покојног Милоша В. Поповића, наново примио уредништва тога листа. То је, вели, учинио с тога, што је уверен, да ће нови издавач чинити за напредак листа исто онолико,

ако не још и више, колико је то чинио и покојни Милош В. Поповић, који је „Српче“ покренуо.

— У Сарајевској „Просвети“ читамо, да је у Нишу почетком прошлог месеца почео излазити „Зрак“, лист за политику, економију и књижевност. Власник је том листу и одговорни уредник Светислав Ј. Васић. „Зрак“ излази четвртком и недељом а цена му је 20 франака годишње за све земље ван Србије.

— Ишла је једанаеста књижица „Низа одабраних прича“ са ове три приповетчице у преводу: „Црвена морија“ од Едгара Пуа, „Нова гатка“ (по немачком) и „Одломак из женског писма“ (нашао се у улици Потр-дам-де Шан) од Алфонса Додета. Под првим двома не стоји, ко их је превео, а под трећом је потписан преводилац С. М. Јакшић.

— „Извѣстја С. Петербуршкога славјанскога благотворитељнаго общества“ доноси у свесци за Јули и Август о. г. (7. и 8.) под насловом „Очерки сербског литературског“ из пера Димитрија Никољског поопширну оцену песничког рада покојнога Јована Суботића. Реч је у тој оцени о лирским песмама Суботићевим, затим су приказане три епске и то: „Сабља момче, Цвет девојче“, „Врдначка кула“ и „Дабрац“, а драмске спевове, обећаје Никољски, приказати други пут.

— За четири месеца губе Пушкинови наследници власништво његових дела те се сад већ спремају десет различних издања Пушкинових дела.

— „Kroatische Revue“ доноси у другој свесци од ове године, осим мањих бележака из просветног и књижевног живота Југословена и прегледа бугарске журналистике и осим библиографије, још ових пет расправа: 1. „Прилози к историји Хрватске у XII. веку“ од професора Вјекослава Клајића; 2. „Којој словенској грани припадају Словени у горњој Албанији и Македонији?“ од Деспота Бадовића; 3. Просветни рад Француског реда у Босни, по Фра-Мију Батинићу од дра С. Сингера.“ 4. „Ђуро Даничић и његов књижевни рад“, од професора Армина Павића; 4. у наставку „Борба Хрвата с Монголима и Татарима, од Ивана Кукуљевића Сакцинског, VIII. и IX. са ликом Даничићевим.

— У географском и етнографском часопису „Globus“, што уређује др. Рихард Киперт у Брауншвајгу, саопштио је у 14. броју ове године Градачки професор Фр. Хубад врло занимљиву расправу „Постанак света по словенском народном веровању.“

САДРЖАЈ: Метил. Слика из живота српског народа у Срему. Написао П. Адамов. — Јесење. I. Роса. II. Дрво. Песме од Ђ. Ст. — Дилбер. Слика Јована Максимовића. — Цртице угљеном. Од Хенрика Шенкјевича. С пољског превео Рајко. (Свршетак.) — Појезиви Војислава Ј. Илијћа. Књижевна расправа. Од Милана Савића. — Писма о српско-бугарском рату. I—Џи К. Х. пише Данило Недељковић. Писмо II. и III. — Листак. Писма Вука Стеф. Караџића Лукијану Мушицком. Износи на јавност Миливоје К. Бранковић. XIV. — Листићи. Књижевне новости.

„СТРАЖИЛОВО“ излази сваког четвртка на читавом табаку. Цена му је 5 фор. а. вр. на целу годину, 2 фор. 50 новча на по године, 1 фор. 25 новч. на четврт године. За Србију и Црну Гору 14 динара или 6 фор. на годину. — Рукописи се шаљу уредништву а претплата администрацији „Стражилова“ у Нови Сад.